

Emil Hruška

Nacisté a české poklady

Wolke im Reichsfeld!

Emil Hruška

Nacisté a české poklady

NAKLADATELSTVÍ EPOCHA

Ediční rada Edice Magnetka:

Prof. PhDr. Robert Kvaček, CSc., (FF UK Praha, Technická univerzita Liberec)

Doc. PhDr. Jan Halada, Csc., (FSV UK Praha, Institut komunikačních studií)

Prof. PhDr. Radek Fukala, Ph.D. (FF UJEP Ústí nad Labem)

PhDr. Miloslav Martínek, CSc.

JUDr. František Čermák

Copyright © Emil Hruška, 2016

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, 2016

ISBN (pdf) 978-80-7557-264-6

Nacisté a poklady, poklady a nacisté

Téma poklady nacistů a Češi, nebo také Češi a nacistické poklady, je tématem košatým, letitým a perspektivním. Označení „hledač pokladů“ dostalo podle svého nositele podobu lehce ironickou ba dokonce poněkud hanlivou, ale – výjimečně – také hodnou zájmu, ne-li respektuplnou. Hledání takzvaných pokladů, valnou většinou spojených s nacisty, a tedy zahrnujících jak cennosti, tak dokumenty, se sice nestalo přímo „národním sportem“, ale jeho publicita byla svého času mimořádná. A lze možná mít za to, že hledačů pokladů, jejichž dominantní výbavou je detektor kovů, je v poměru k počtu obyvatel v České republice nejvíce v Evropě, ne-li na světě.

Vše se odvíjí od roku 1945.

V posledních měsících a týdnech druhé světové války nacisté narychlo, často s minimální přípravou, ukrývali umělecká díla a další cennosti, uloupené během války, ale také dokumenty, svědčící o jejich zločinném působení či potřebné pro rozběh jejich fantaskní „čtvrté říše“. Přes země české, bytostně tranzitní evropský prostor, mnohé z těchto pokladů či *quasipokladů* projížděly, některé z nich zde měly být a také byly ukryty. A potom nalezeny, nebo nenalezeny. Nejznámějším a největším nálezem byl takzvaný Frankův archiv, nepřesně nazývaný také jako štěchovický. Vojáci americké armády jej vyzvedli bez vědomí a zásahu československých úřadů v Závistské roklí u Hradištká v únoru 1946.

Liknavost a nezáměr úřadů, v první řadě bezpečnostních složek, byl v tomto případě do očí bijící a nepochopitelný – to ale možná jen zdánlivě, v každém případě by tato liknavost vyžadovala podrobnější rozbor, jenž by však byl dnes velmi obtížný. První informace od jistého svědka o ukrytí beden „neznámého obsahu“ v prostoru cvičiště Zbraní SS z Hradištká, sdělená policejnímu ředitelství v Praze, pocházela už z konce července 1945! Tento svědek také uvedl, že beden mělo být 50 až 54. Když však Američané

Frankův archiv 2. března 1946 přivezli zpět do Prahy, představoval 32 beden dokumentů. A to byl samozřejmě důvod k pochybnostem, zda Američané vrátili vše, co v Závistské rokli naši.

Zřejmě zatím nejobjektivnější, možná dokonce jedinou objektivní publikací, pojednávající o „štěchovickém pokladu“ je kniha Jaromíra Slušného *Štěchovická past*. Autor provedl důkladnou analýzu jak ukrytí Frankova archivu, tak jeho vyzvednutí, vrácení a zejména událostí následujících, které zabíhají až do 21. století. Hledání „štěchovického pokladu“ se stalo fenoménem a poklad sám nenaplněným životním snem řady lidí, ačkoliv se v daném případě – jak Slušný přesvědčivě ukázal – jedná o mýtus. Ovšem o mýtus úporně přežívající, snad nezničitelný. Jeden z nejznámějších hledačů „štěchovického pokladu“ Josef Mužík, který začal svou pátračskou dráhu jako sympatický nadšenec, až skončil jako pouhý hochštapler, svého času dokonce prohlašoval, že v některé z jím hledaných štol v oblasti kolem Hradištko „se mohou ukrývat i zmizelé insignie pražské Karlovy univerzity nebo lebký parašutistů Josefa Gabčíka a Jana Kubiše“...

Výrazným mezníkem v zájmu bezpečnostních složek i veřejnosti o „nacistické poklady“, které měly být ukryty v Čechách, byla polovina 60. let minulého století. Za oživením tohoto zájmu stála akce Státní bezpečnosti, která však sledovala zcela jiné cíle. V uvedené době došlo k uvolnění pohraničního režimu při státní hranici se Spolkovou republikou Německo (SRN) a v souvislosti s tím také k oživení turistického ruchu na Šumavě. Tak se také vynořily staré pověsti o jezerech Černém a Čertově, což přilákalo zájem Československé televize natočit dokumentární film o potápěčích, tato jezera zkoumajících.

Vzhledem k tomu, že mezi potápěči byl také důstojník dezinformačního odboru I. správy ministerstva vnitra (rozvědky), stačil už jen krok k tomu, aby tento odbor, zabývající se takzvanými aktivními opatřeními – tajnými akcemi včetně dezinformací a klamání, uplatňujícími celou paletu metod a nástrojů k ovlivnění protivníka v době studené války, tedy západních států – dostal inspiraci k plánu a realizaci aktivního opatření těžkého kalibru. Klíčovou ideou tohoto plánu byl „nález“ beden s nacistickými dokumenty v Černém jezeru.

Ladislav Bittman, jenž byl oním důstojníkem, po letech (v roce 1968 emigroval do USA) okolnosti *Operace Neptun* zveřejnil.

Jejím cílem mělo být oživení kampaně proti promlčení válečných zločinů v západním Německu (k čemuž mělo dojít v květnu 1965), posílení protiněmeckých nálad u západních spojenců Německé spolkové republiky a popřípadě ochromení části její špiónážní sítě v Československu prohlášením, že mezi nalezenými dokumenty jsou i seznamy nacistických agentů. Jak sám Bittman uvedl, část poválečné sítě západoněmecké zpravodajské sítě ve východní Evropě se rekrutovala z řad bývalých nacistických agentů a kolaborantů.

Problém nastal s obstaráním originálních a dosud utajených, tedy veřejnosti neznámých dokumentů, které by měly patřičnou razanci a ohlas. V Československu žádné takové nebyly. Pomoc přislíbil „velký bratr“, tedy Sovětský svaz, konkrétně jeho zpravodajská služba KGB, leč dokumenty do Prahy přes urgence nepřicházely. Byly tedy připraveny bedny s makulaturou a ty pak vhozeny do jezera a potom potápěči „nalezeny“ a vyloveny. Stalo se tak 3. července 1964. Skutečné dokumenty přišly z Moskvy až za několik týdnů.

Teprve poté se uskutečnila tisková konference tehdejšího ministra vnitra Lubomíra Štrougala, který k „nálezu“ v duchu cílů *Operace Neptun*, mimo jiné řekl: „Jde o část materiálů jednotlivých úřadoven RSHA (Hlavního úřadu říšské bezpečnosti), která dokumentuje jeho činnost v různých oblastech. Obsahuje jednak dokumenty k událostem, které jsou již historicky objasněny a doloženy, vedle toho jsou však součástí nálezu také doklady, jejichž existence se dosud jen předpokládala, nalezeny však dosud nebyly. V materiálech byly nalezeny také údaje týkající se agentů a konfidentů Sicherheitsdienstu a gestapa. Jistě pochopíte, že v zájmu bezpečnosti naší republiky nelze tyto dokumenty v současné době zveřejnit. Světové veřejnosti jsou zvláště z Německé spolkové republiky známy různé revanšistické projevy některých osob, které se aktivně podílely na nacistických válečných zločinech v období druhé světové války. Jsou i takoví, kteří se dosud skrývají a unikají spravedlivému trestu. Obdobně jako v řadě jiných států nemůžeme ani my k tomu mlčet.“

„Nález“ dokumentů se stal evropskou senzací. Ale co hlavně, promlčení válečných zločinů v SRN po dvaceti letech se nekonalo. *Operace Neptun* k tomu výrazně, možná i zásadně přispěla.

Ale co kdyby skutečně existovaly neodhalené úkryty, kam nacisté na sklonku války schovali dokumenty, cennosti nebo zbraně? *Operace Neptun* výrazně oživila tyto myšlenky i v prostředí československých bezpečnostních složek. Zrodil se tak další nápad: prostřednictvím všeobecně oblíbeného periodika podpořit vzbuzený zájem občanů o nacistické skryšy a hlavně získat od nich dosud neznámé informace, které by mohly vést k odhalení těchto úkrytů.

Od března do května roku 1965 uveřejnil populární armádní časopis *Zápisník* několik dílů reportáže nazvané *Dosud neodhalená tajemství Šumavy*. V dílu prvním autoři zdůvodnili, proč se pustili do pátrání: „Především proto, že je po čem pátrat. Není totiž žádným tajemstvím, že v posledních týdnech války zmizelo ze světla tohoto světa do podzemí a vodních hlubin mnohé z toho, co hitlerovci naloupili v bankách, museích, obrazárnách a ústavech celé Evropy. Co ukradli svým obětem v koncentračních táborech. Ztratily se některé nacistické archivy nebo jejich části, dokumenty o činnosti gestapa v různých našich městech. Zdaleka ne všechno bylo objeveno ve štolách někdejších silných dolů u Altausee či v Toplitzkém jezeře. Stále se ještě hledá...“

Poutavý seriál byl zakončen (naznačuje svou návaznost na *Operaci Neptun*) takto: „Už v úvodní části bylo řečeno, že cílem této reportáže je shromáždit co nejvíce dostupných faktů, údajů a materiálů o místech, na nichž je možné hledat. Hledat a nalézt. Především takové dokumenty, které usvědčují válečné zločince ze zločinů. A nejen ty, co už stanuli před soudním tribunálem, ale stovky dalších, pro něž měl být 8. květen 1965 dnem, kdy pro ně zmizí hrozba trestu a oni budou mít možnost znova veřejně a bez obav pokračovat ve svém zločineckém konání. Nacistům a jejich novým stoupencům se nepodařilo, aby byly dnem 8. května 1965 válečné zločiny promlčeny (...) Československé soudy a bezpečnostní orgány, jak řekl ministr spravedlnosti dr. Alois Neuman, rozhodně nepovažují svůj úkol stíhat válečné zločince za skončený. A proto je možné na závěr říci, že naše pátrání po DOSUD

NEODHALENÝCH TAJEMSTVÍCH ŠUMAVY v těchto prostorech bylo vlastně počátkem.“

Přesto, že do redakce *Zápisníku*, ale i jiných novin a časopisů, došla řada informací od čtenářů, k žádným pozoruhodným nálezům na jejich základě nedošlo. Pátrání s využitím došlých informací prováděla zvláštní operativní skupina, mající k dispozici také geologa a specialistu na geofyzikální metody a přístroje. Skupina hledala zemní skryše na Šumavě, v klášteře Milevsko, na zámku Javorník, v opuštěných dolech za obcí Zdechovice na Pardubicku a jinde. Určitým úspěchem skončil průzkum lomu u Hříměždic, kde byl nalezen sklad granátů, pancéřových pěstí, rozbušek, nábojů a trhavin.

Lidská paměť je nejen děravá, ale samotvořící: z útržku jakési vzpomínky, zpravidla už nedokonalé, dokáže za pomoci spontánní fantazie zkonstruovat mýtus lákavý, ale bohužel prázdný. A to se týká „nacistických pokladů“ měrou vrchovatou. „Úřední aktivita v tomto směru byla po roce 1945 úspěšná pouze dvakrát: v případě štěchovického archivu, který ovšem objevili a vyzvedli již rok po válce Američané (...) a při nalezení relikviáře sv. Maura (...) Všechny ostatní pokusy vyzněly do ztracena,“ konstatoval archivář a historik Jan Frolík, svého času ředitel Archivu ministerstva vnitra.

Na konci padesátých let minulého století zahájila Státní bezpečnost ambiciózní akci nazvanou *Evropa*. V jejím rámci měli být systematickým a hlubokým prověřováním podezřelých osob odhalováni takzvaní nelegálové – v žargonu zpravodajských služeb agenti nepřátelských rozvědek, vysazení pod falešnou identitou do Československa. V materiálech StB, zdůvodňujících *Akci Evropa*, se často objevoval citát z knihy někdejšího šéfa CIA Allena W. Dullese *Umění rozvědky*: „Pronikání způsobem tzv. nelegálů je velmi často jedinou trvalou možností zpravodajské práce v nepřátelském prostředí. Zárukou toho je úplná proměna vybraného člověka, jehož skutečná minulost je bezpečně utajena a nahrazena zcela jinými, ale doložitelnými biografickými údaji. Tato osoba po mnohaletém školení stává se téměř nezranitelnou, pokud je využívána k řízení špionážní sítě, tedy nikoli k přímému pronikání do zpravodajských objektů.“

Akci Evropa zahájila StB na základě směrnice z roku 1959, nazvané *Boj orgánů ministerstva vnitra proti nelegálům*. Naděje, do akce vkládané, se však nenaplnovaly a aktivita v jejím rámci postupně ochabovala, až se v 70. letech téměř přiblížila k nule.

Impulz k oživení *Akce Evropa* přišel v roce 1980, kdy byla jako jedna ze správ StB zřízena Správa kontrarozvědky pro boj proti mimořádným a zvláštním formám trestné činnosti. Předpokládalo se, že tyto „mimořádné a zvláštní formy“ budou realizovány za pomoci zbraní a výbušnin pocházejících i z doby druhé světové války a ukrytých na československém území. A od hledání úkrytů zbraní a výbušnin byl jen krok k hledání jiných úkrytů, které měli nacisté na konci války budovat: úkrytů s písemnostmi a cennostmi.

A tak byla touto cestou oživena i *Akce Evropa*, jejíž zaměření, formulované v červnu 1981, mělo být následující: „Soustředění všech existujících poznatků o místech úkrytů archivů, evidencí a dalších listinných materiálů, skladech zbraní, střeliva, výbušnin apod., nacházejících se na území ČSSR.“ Shromážděné informace pak měly být vyhodnoceny z hlediska své hodnověrnosti, původu ukrytých věcí, dosud provedených opatření a jejich výsledků.

V roce 1983 došlo k rozdělení dosud spojených problematik na dvě samostatné akce: *Evropa* a *Úkryty*. Akce *Úkryty* však nepřinesla – přes značné úsilí a finanční prostředky – žádné relevantní výsledky a v roce 1986 byla ukončena. Žádné archivní materiály, žádné zbraně, žádné cennosti. Jen mýty, na kterých stál i „boom“ hledačské horečky v Čechách po roce 1989.

Personifikovaným symbolem hledání nacistických pokladů se v té době stali dva muži: Helmut Gaensel a Josef Mužík. Zejména Mužíkova aktivita byla v prvních letech obnoveného hledání a kopání u Hradištká pozoruhodná a svým způsobem i sympatická. Tisk měl o čem psát, oba hlavní protagonisté vystupovali v televizi a rozhlasu a přeháněli se v sebejistých prohlášeních, že nacistický poklad mají na dosah ruky. Pokud šlo o prohlášení, brzy poněkud zavánějící hochštaplerstvím (leč zatím lákající sponzory), vedl s velkým předstihem Mužík.

Červen 1992: Jsme u cíle, říká Josef Mužík, neboť se mu prý podařilo lokalizovat místo uložení pokladu. Jeho tým má před sebou poslední dny závěrečných měření.

Únor 1993: Svou práci jsme dokončili, oznamuje Mužík. Teď už jen zbývá přijet s vrtnou soupravou. Po měsících práce jsem vytipoval tři místa s přesností na metry čtvereční. Na jednom z nich poklad bude.

Mužík v říjnu 1993: Moje práce skončila a místa, kde jsou štolky s neznámým obsahem, jsou vytipována. Teď se snažím navázat kontakt s naší vládou, ministerstvy vnitra a obrany. Šokuje mě, že nikdo z nich si neuvědomuje, jak významná, ale současně nebezpečná je to záležitost.

Hledač Mužík neměl tak docela pravdu, neboť ve věci hledání tzv. štěchovického pokladu byl rovněž v říjnu 1993 interpelován v poslanecké sněmovně předseda vlády Václav Klaus. Ten vlastně moudře mj. uvedl: „Vaše interpelace vychází z předpokladu existence tzv. Štěchovického pokladu, o níž však nebyl v minulosti ani v současné době z provedených průzkumů nebo archivních materiálů předložen žádný věrohodný důkaz. Opírá se pouze o ústní sdělení pana Gaensela a Mužíka tisku, která jsou však velice rozporná a ničím nepodložená. Z tohoto pohledu přeceňuje význam celé záležitosti a požaduje přijetí neadekvátních opatření k tolika předvídaným nálezům. V případě, že by bylo zjištěno, že Štěchovický poklad skutečně existuje, byla by ze strany státních orgánů urychleně učiněna potřebná patření.“

A roky plynuly a hledači hledali, ale hlavně sháněli peníze od navnaděných sponzorů. Vznikl byznys opřený o mýtus. Nejen že Josef Mužík v dubnu 1994 hlásil, že by poklad mohl vyzvednout „už zítra“; připojil sdělení, že dokonce objevil i místo ukrytí legendární Jantarové komnaty, a to kdesi u bavorského Berchtesgadenu!

Aktivita hledačů, hlavně Josefa Mužíka, neochabovala. Peníze ubývaly a bylo třeba sehnat další měšce ochotné sypat. A tak se mlžilo a slibovalo plnými hrdly dále. V květnu 1997 už Josef Mužík prý dokonce „uzavíral smlouvy o nálezu“. A opravoval jedno ze svých zásadních sdělení: Jantarová komnata není u Berchtesgadenu (v tomto případě se prý stal „obětí mystifikace“), ale na Šumavě, v Liščí hoře. A protože Mužíkovy nyní už obskurní aktivity tehdy financoval milionář Provod, připojil Mužík senzační „hlášku“: „Tady na Orlíku (v Provodově sídle – pozn. aut.) se skrývá řidič, který komnatu na Šumavu vezl!“ *Sancta simplicitas...*

Mýtus je nezdolný a aktivita hledačů, postupem času vyvínuvších se v pouhé hochštaplery, rovněž. Ale nastupují další nadšenci, věřící „štěchovickému mýtu“. V roce 2006 zahájila skupina hledačů, volící si pojmenování „Blaničtí rytíři“ a rekrutující se především z bývalých příslušníků StB, hledání „mimořádně cenných dokumentů“, Jantarové komnaty a „řady jiných věcí“. Hledání nacistických pokladů v Čechách dostává výrazný fraškovitý nátěr.

Je konec roku 2007 a tisk informuje o pražském zubaři Petru Kašparovi a jeho společnících, kteří mají „mimořádný nález na dosah ruky“. A co úkryt skrývá? Inu klasiku: bedny s cennostmi, snad také ztracené insignie Karlovy univerzity a „přirozeně také různé dokumenty“. V tomto roce Josef Mužík už jaksi ze setrvačnosti oznamuje, že „letošní rok je rozhodujícím mezníkem v pátrání po tzv. Štěchovickém pokladu“! Inu – nebyl.

Je tady rok 2008, a aby teď už zcela špatná a obskurní groteska byla upevněna ve svých konturách, přinášejí bulvární média 6. března zprávu, že „štěchovický poklad nenechává spát české celebrity! Poté, co se včera v deníku Aha! přiznal „bavič“ Petr Novotný (59), že spolu s dvěma tajemnými vědci pracuje na objevení pokladu, vyšlo najevo, že mytické bohatství, které má být ukryto v kopcích nad Vltavou, hledá se svými kamarády i herec Ondřej Vetchý (45)!“

A na konci toho roku už zcela nevěrohodný a důvěry nehodný Josef Mužík, brodící se ve finančních problémech, přichází s hotoovou fantasmagorií: Má prý 200 dalších míst, kde se dá poklad hledat, ale nemá peníze!

Leč nepochybujme o tom, že mýtus zvaný štěchovický poklad má dlouhý, velmi dlouhý dech. Zvláště když se mu dostane, pokud jde o vizi a touhu, najít nacistický poklad, oklikou vzpruhy. Třeba oklikou přes cizinu. Koncem srpna 2015 oznamovala česká média senzaci: „Důrazné varování od polských úřadů dostali všichni lovci pokladů, kteří uvěřili zvěstem o nálezu nacistického vlaku plného zlata a chtěli by po něm pátrat. I kdyby se zprávy o jeho objevení potvrdily, může být legendami opředená souprava zaminovaná. Minulý týden dva muži oznámili, že vlak plný zlata a cenností, které nacisti oloupili za 2. světové války, našli u Valbřichu na jihozápadě Polska.“

O nálezu (sic!) 150 metrů dlouhého vlaku informoval polské úřady právní zástupce jistého Poláka a jistého Němce, kteří tvrdili, že znají přesnou polohu vlaku a za desetiprocentní odměnu z hodnoty pokladu polohu vlaku úřadům sdělí. Podle legend živých po dlouhá desetiletí má se vlak nacházet v podzemních prostorech vybudovaných nacisty za války. „Téměř s jistotou lze tvrdit, že celý, zatím ukrytý vlak, je od války zaminovaný. Proto vyzývám všechny, co se ho pokoušení najít, aby až do zabezpečení nalezíste upustili od této činnosti, protože jejich životy jsou v ohrožení,“ prohlásil náměstek polského ministra kultury Zuchowski s tím, že on sám nemá žádné pochybnosti o existenci vlaku.

Za tři dny lze titulky novin shrnout v jeden: Úřady dávají zpátečku. Vojvoda Dolního Slezska Tomasz Smolarz říká, že tvrzení dvou anonymních hledačů pokladů, že u Valbřichu v komplexu Riese (Obr) objevili vlak s nacistickým pokladem, se neopírá o fakta. „Důkaz o tomto údajném objevu není o nic větší než jiná tvrzení z předchozích let. Na základě předložených dokumentů není možné tvrdit, že takový nález v naznačené lokalitě existuje,“ uvedl Smolarz.

Tečka se dostavila v polovině prosince 2015: „Žádný pancéřový nacistický vlak se zlatým pokladem a dalšími cennostmi, který měl být ukryt na konci 2. světové války v tunelu mezi Valbřichem a Vratislaví na jihozápadě Polska, není. Na tiskové konferenci ve Valbřichu to (...) oznámil Janusz Madej, vedoucí týmu vědců z krakovské Báňské a hutnické akademie. Skupina od poloviny listopadu na žádost valbřišského městského úřadu zkoumala terén, kde se měl vlak s drahocenným nákladem nacházet. 'Podle našich zjištění se v tunelu na 65. kilometru mezi Valbřichem a Vratislaví v žádném případě nenachází zlatý, obrněný ani žádný jiný vlak. Prostě tam není,' zdůraznil Madej. Zároveň dodal, že jeho tým postupně zkoumal terén pomocí tří vědeckých metod a ani jedna nepotvrdila nález.“ Co k tomu dodat?

Je faktem, že nacisté měli svého času v rukou, a to doslova, všechny nejcennější české, resp. v Čechách se nacházející a do Čech patřící historické movité památky, ať už se jednalo o známé předáky třetí říše, nebo o relativně nevýznamnou německou šlechtu, třímající členský průkaz NSDAP.

Tyto předměty, z nichž některé se (zatím?) nepodařilo vrátit do Čech, byly mlčenlivými a bezmocnými svědky i aktéry událostí dramatických až fatálních – především pro český národ.

Relikviář svatého Maura

Nález století – tak bývá označována ona vlastně jediná poválečná česká „úřední aktivita“ při hledání předmětů, ukrytých nacisty (a to nejen jejich oficiálními strukturami) ke konci druhé světové války. Tento nález učinili čeští kriminalisté, ale jaksi mimo svou odbornou činnost, tedy odhalování pachatelů trestných činů a jejich předávání spravedlnosti. Stalo se tak v polovině 80. let minulého století.

Kriminalisté tehdy nevěděli, co a kde mají vlastně hledat, ale na konci svého pátrání měli v rukou pravý poklad, označovaný dnes za druhou nejcennější středověkou zlatnickou památku v České republice (po korunovačních klenotech) a vůbec nejvýznamnější klenotnickou památku románskou, nacházející se na českém území. Relikviář svatého Maura.

Relikviář měl bohatou a dramatickou minulost a dramatické bylo i jeho hledání a vynesení na světlo po desítkách let.

Vše začalo v červnu roku 1984.

Na československý zastupitelský úřad ve Vídni se dostavil jistý pan Danny Douglas. Občan Spojených států amerických. Vysoký štíhlý muž výrazné energické tváře. Uvedl o sobě, že je mu 46 let, je ženatý, má dvě děti a žije střídavě v Rakousku a Portugalsku. Pokud jde o jeho zaměstnání, má velkoobchod s krmivem pro zvířata.

Pan Douglas předložil úředníkům zastupitelského úřadu nabídku, se kterou se ještě nesetkali. Od jistého nejmenovaného přítele – občana Spolkové republiky Německo, který už zemřel, získal prý svého času velmi hodnověrné informace o místech v Čechách, kde jsou ukryty cenné historické předměty zanechané tam nacisty na konci druhé světové války. Ta místa mají být tři. A Danny Douglas chce jednat s československým státem o legálním a oboustranně výhodném vyzvednutí těchto předmětů a obchodu s nimi.

Tak tedy začala akce, která později dostala od kriminalistů označení *Starožitnost*.

Dne 17. července toho roku pan Douglas opět kontaktoval zastupitelský úřad ve Vídni a svůj návrh zopakoval. Pracovníci úřadu se od něj dále dozvěděli, že v letech 1961 až 1963 sloužil jako tlumočnick americké armády v SRN. Právě při výkonu této profese se seznámil s oním německým občanem, od kterého dostal informace o ukrytých cennostech. Nyní se mu jedná o vyzvednutí jedné z nich, té hlavní. Konkretizovat ji ale nebude, ani místo, kde je ukryta. Disponuje fotografií oné starožitnosti a plánkem místa, obojí uložil sejfů v jedné švýcarské bance. Hodnota předmětu je značná, odhaduje ji na pět až deset milionů rakouských šilinků.

Jakého je starožitnost původu? Česká strana může být klidná, nejedná se české kulturní dědictví ani o věc pocházející z majetku československého státu. Starožitnost dokonce ani nemá vztah k českým dějinám! V Československu o její existenci nikdo neví, a proto ji ani nikdo nehledá a hledat nebude. A kdyby snad: nikdo nemá informace, kterými Douglas disponuje. A on, což zdůrazňuje, má vážný a podložený zájem onu věc legálně vyzvednout z úkrytu, odkoupit a vyvézt do zahraničí za účelem obchodu a žádá zastupitelský úřad, aby mu zprostředkoval jednání s kompetentními československými úřady.

Pan Douglas je sebejistý a vstřícný.

Nabízí, že po podrobném projednání celé záležitosti s československými státními orgány přizve na své náklady dva nezávislé odborníky – odhadce a v přítomnosti zástupců všech zainteresovaných stran označí místu úkrytu předmětu a nechá jej vyzvednout. Nato bude vyzvednutý předmět porovnán s předmětem vyobrazeným na fotografii, kterou ukáže před vyzvednutím. Poté, co znalci potvrdí, že vyzvednutý předmět je skutečně tím hledaným, uvolní pro Československo šek na částku minimálně 5 milionů šilinků a předmět si legálně odveze. Celkem jednoduchý projekt, není-liž pravda?

Pokud jde o místo ukrytí předmětu, on sám tam sice nikdy nebyl, ale s jistotou ví, že ještě před dvěma roky tam nenastaly žádné změny či stavební práce. Tento stav podle něj musí trvat, protože

jinak by došlo k nalezení starožitnosti a on by se o tom zcela jistě dozvěděl, protože ohlas toho by byl na veřejnosti velký.

Mohl by to místo alespoň trochu specifikovat? Bohužel! Místo ukrytí starožitnosti prostě je, jak už pánové vědí, v Československu, a to asi 100 kilometrů od Norimberku. A ještě něco, poznamenává pan Douglas. V obchodu tohoto zvláštního druhu není nováčkem. V letech 1979 až 1982 realizoval ve Francii vyzvednutí součástí středověké rytířské zbroje, které pak prodal sběrateli v USA.

Nositelé křesťanství od jeho počátku přechovávali různé památky na život Krista, Panny Marie a prvních apoštolů. Tyto předměty, ať už pravé, či nikoliv, měly věřícím připomínat biblické události a dávné legendy. Následovalo uchovávání památek na ty, které církev prohlásila za svaté. Pozůstatky světců a světic, nejčastěji části jejich pozůstatků, byly považovány za nejcennější křesťanské poklady a jako relikvie uchovávány ve zvláštních schránkách – relikviářích. Ty patřily k inventáři významných katedrál, kostelů a klášterů. Věřící je nosili v procesích a průvodech, vystavování relikviářů bylo součástí různých ceremoniálů a některé byly dokonce voženy na válečné výpravy.

Mezi lety 500–512 se v Římě v rodině senátora narodil jistý Maurus, později benediktinský opat, prohlášený za svatého (zemřel kolem roku 584). Maurus toužil po dokonalém duchovním životě. Vstoupil k benediktinům a v klášteře na Monte Cassino jej prý považovali za jakéhosi zástupce opata Benedikta. Traduje se, že zakladatel řádu benediktinů měl dar uzdravovat. Když jednou na Monte Cassino přivedli něměho chlapce, aby mu opat požehnal, Benedikt, později svatý, nebyl právě v klášteře, a tak byl o požehnání požádán právě Maurus. A stal se zázrak: chlapec začal mluvit... Když Benedikt dostal nabídku na založení kláštera ve Francii, poslal na nabídnuté místo právě Maura a s ním čtyři řeholní bratry. Na cestu jej vybavil svým požehnáním a stanovami řádu, k čemuž přidal pověření k jeho šíření. Maurus na určeném místě založil benediktinské opatství, které potom vedl.

Celá záležitost byla naprosto ojedinělá a nebylo možné ani přirovnat ji k jakémukoli jinému problému, jenž by byl v minulosti řešen.

Vyjádřily se k ní různé státní orgány a instituce. Ministerstvo financí, jako tehdejší správce státního majetku, přišlo s neoficiálním stanoviskem, že bude souhlasit s případným vývozem nalezené starožitnosti za podmínky, že Československu připadne nejméně polovina částky, získané prodejem starožitnosti.

Ministerstvo kultury sdělilo, že neví o žádné významné starožitnosti, která by v Čechách chyběla nebo měla být hledána. Československo tedy nemůže nabízeným obchodem nic ztratit. S vývozem věci nalezené panem Douglasem by tedy souhlasilo, pokud budou vyjednány pro Československo co nejlepší smluvní podmínky a stát tak získá valuty.

Generální prokuratura neoficiálně oznámila, že s panem Douglasem lze jednat jen podle československého práva, nikoli podle práva mezinárodního a zvyklostí běžných v jiných zemích. Tedy že věci, nalezené na území státu se stávají jeho majetkem, pokud není zjištěn původní majitel.

Danny Douglas byl v té době v občasném telefonickém kontaktu s pracovníky ministerstva zahraničních věcí, ale jinak se nic nedělo. „Takže jedna instituce to posílala druhé, nebo se dotazovala na stanovisko a nikdo nechtěl rozhodnout, jak dále postupovat, a tak to trvalo do října roku 1984 a pan Douglas trpělivě vyčkával a zřejmě si mnul ruce, protože byl přesvědčen, že tahá za delší konec provázku,“ vzpomínal po létech kriminalista František Maryška, zřejmě klíčová postava dalšího dění kolem „pokladu“. „Pak se řešení věci dostalo k někomu chytrému a ten si připomněl stanovisko tehdejší generální prokuratury o tom, že nalezená věc je státu, když se neví, čím byla předtím, a napadlo ho položit si otázku, kdo věc vlastnil, než byla ukryta a zda se nejedná o věc, kterou někdo někomu třeba ukradl. A odtud už byl jen krůček k tomu, aby bylo požádáno Federální ministerstvo vnitra o stanovisko, zda někomu něco nechybí, nebo nebylo ukradeno, zda po něčem nepátrá.“

Žádost o zjištění přišla na Federální správu Veřejné bezpečnosti a odtud na Federální kriminální ústřednu; v jejím rámci pak na specializovaný odbor, zabývající se odhalováním a objasňováním věcí obtížně zařaditelných podle zákona. A v jeho čele stál major František Maryška. Závěr kriminalistů po vyhodnocení dosud

shromážděných informací: máme-li říct, jestli je něco ukradeno, ale nevíme, co to je, ani kde to je, tak to musíme nejprve najít! Tak byl založen spis *Starožitnost*. V říjnu 1984 padlo rozhodnutí: přestože nejde v daném případě o trestnou činnost, speciální odbor Federální kriminální ústředny se pokusí případ vyřešit!

Relikviář svatého Maura pochází z Florennes ležící v oblasti Namur, která byla do roku 1830, kdy vznikla Belgie, součástí francouzského Lotrinska. Ve Florennes existovaly od počátku 11. století dva církevní subjekty: Kolegiální kapitula sv. Gengulfa a benediktinský Klášter sv. Jana Křtitele. Oba získaly ostatky svatých: údajný prstu sv. Jana Křtitele a ostatky sv. Maura, sv. Apolináře a sv. Timoteje. Po 150 letech se jejich „sbírka“ ostatků rozšířila a zřejmě z té doby pochází myšlenka nechat zhotovit pro ostatky svatých umělecky náročný relikviář. V letech 1225 až 1230 probíhaly práce na relikviáři sv. Maura, jenž byl pak uložen v klášterním kostelu sv. Jana Křtitele a sv. Maura. Uvedená oblast proslula pěstováním kultu obou světců. Ohledně vzniku a osudů relikviáře v průběhu několika století existují jen kusé informace. Přelomovým bodem v jeho historii se stala Velká francouzská revoluce zahájené v roce 1789, neboť během ní byl benediktinský klášter zničen a později zanikl. Některé předměty z něj včetně relikviáře ale zůstaly zachovány. Relikviář se potom stal majetkem kolegiální kapituly a byl uložen ve Florennes v kostele sv. Gendulfa.

Od října 1984 se případ *Starožitnost* odvíjel ve dvou rovinách. Nadále probíhala jednání s panem Douglasem o podmínkách případné dohody týkající se vyzvednutí předmětu a finanční kompenzace. Paralelně s touto rovinou probíhalo pátrání kriminalistů, kterým bylo umožněno zúčastnit se jednání s Douglasem. Jejich úkol byl nesmírně náročný a byl tvrdě determinován časem.

Kriminalisté vypracovali plán svého postupu, který v první řadě obsahoval prozkoumání fondů Archivu ministerstva vnitra, Vojenského historického archivu, Státního oblastního archivu v Plzni a vybraných okresních archivů v západních Čechách, a to s cílem zjistit místa uložení uměleckých předmětů, které zmizely v době okupace, zejména na konci války. Hlavní zájem se geograficky

týkal okresů Cheb, Tachov, Domažlice a Klatovy a věcně pak oznámení občanů, dochované výsledky německých vojáků, příslušníků SS, gestapa a dalších osob.

Je třeba také poznamenat, že základní tým případu *Starožitnost* se skládal pouze ze tří kriminalistů, kteří mimo tento případ museli pracovat také na ryze kriminálních záležitostech. Jejich hnací silou však byla profesionální hrdost a ctižádostivost. František Maryška vysvětluje: „Nám přišlo jednodušší, že když najdeme to, co on (Douglas – pozn. aut.) chce, tak za to nebudeme muset nic platit. Jako dneska fandíme fotbalu, tak jsme fandili českému státu před nějakým cizincem. Že bychom nemuseli od něj vlastně nic kupovat, nepropadla by žádná jistina, že by bylo jednodušší si to najít a poděkovat.“

Kriminalisté ale nesměli sdělovat archivářům skutečný důvod svého pátrání, zejména s ohledem na to, že nemohli vyloučit přítomnost Douglasových společníků v Československu. A nejen to. „Veškerá tato šetření a pátrání byla téměř až do konce provázena často legrační atmosférou, protože jsme jaksi nemohli chodit jako s bubnem na zajíce, tak jsme také nemohli každému dotazovanému vyprávět o panu Douglasovi a jeho případu, takže jsme se ptali například, zda ten dotázaný neví, že by v zájmovém prostoru bylo na konci války něco vzácného a drahého. Následovala samozřejmě otázka, co jako by to mělo být. Odpověděli jsme, že to nevíme. A pak se nás často ptali, kde by to mělo být – to taky nevíme,“ uvedl František Maryška.

Další schůzka s panem Douglasem se uskutečnila 11. prosince 1984 na konzulárním odboru ministerstva zahraničí. Douglas byl požádán o trpělivost: rozhodnutí v tak choulostivé věci nelze učinit okamžitě, leč potřebná jednání stále probíhají. Ve skutečnosti nikdo ve vysokých vládních kruzích nechtěl nebo spíše nedokázal v dané věci rozhodnout, což poskytovalo kriminalistům další tolik potřebný čas. Douglas se choval sebejistě a vstřícně. Kriminalisté, kteří se jednání zúčastnili, vnášeli do rozhovoru nenápadné „zjišťovací otázky“ ve snaze získat k hledanému předmětu další, byť jen zdánlivě nepodstatné informace. Sebejistý Danny Douglas uvedl, že starožitnost má tvar obdélníku, je velká asi jako konferenční stůl, je kovová a dutá. Stopa!